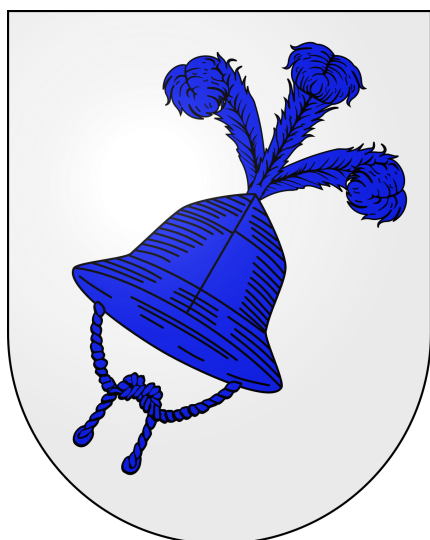

Zastavení páté: Klobouky

Na místě, o jehož dávném osídlení oblasti svědčí paleolitické i neolitické nálezy, pohřebiště z doby bronzové a mnoho nálezů z dob římské a poté velkomoravské říše, ležela od raného středověku osada, jejíž věhlas je spojen se jménem **Lva z Klobouk** (1150?-1230?). Šlo o zcela výjimečnou osobnost ve službách českého knížete (a později moravského markraběte) Vladislava Jindřicha (1160?-1222). Moc a vliv Lva z Klobouk dokládá mnoho listin z počátku 13. století, ale je přitom velmi obtížné dobrat se bezpečných dat o jeho životě; také jeho rodové sídlo v samotných Kloboukách nebylo zatím archeologicky doloženo. Není proto zřejmé, zda má být hledáno na návrší v oblasti dnešního kostela, anebo na náměstí, v areálu dnešního zámku. Je však zřejmé, že kromě

dvorce v Kloboukách patřily tomuto muži, který zastával úřad brněnského komořího a sudího, desítky osad a nemovitostí na Brněnsku.

Lev celý život budoval moc i majetek tak, aby jej mohl předat svým následovníkům včetně symbolické rodové nekropole. Jeho zeměpán Vladislav Jindřich založil k tomu účelu klášter na Velehradě, Lev z Klobouk **premonstrátský klášter v Zábrdovicích**. Po Vilémovi z Pulína, který založil klášter premonstrátek *Rosa Coeli* v Dolních Kounicích, se tak Lev z Klobouk stal druhým šlechtickým zakladatelem kláštera na Moravě. Základem zábrdovického kláštera se patrně r. 1209 stal statek, na němž Lev pobýval v době, kdy zastával brněnské úřady, a poté kostel sv. Kunhuty. Na konsekraci tohoto chrámu dorazily 15. 5. 1211 čelní politické osobnosti střední Evropy a je zřejmé, že rodové sídlo pána z Klobouk se tehdy jevílo dost honosné na to, aby tam byl ochoten od 14. 5. pobývat a nocovat český král. Přemysla Otakara I. hostil Lev spolu se dcerou uherského krále Ondřeje II., budoucí svatou Alžbětou Durynskou, aby se na druhý den zúčastnili svěcení kostela sv. Kunhuty v Zábrdovicích, jemuž byli přítomni olomoucký biskup Robert, pražský biskup Daniel a hnězdenský arcibiskup Jindřich. Založit rodovou linii se však Lvovi nepodařilo, přestože byl dvakrát ženatý. Když se stalo zřejmým, že zemře bez dědice, stal se sám premonstrátem a daroval klášteru i zbytek svých majetků, včetně sídla v Kloboukách.

Fakt, že rodová linie pánů z Klobouk byla přerušena, slibný vývoj Klobouk zpomalila – městečkem se Klobouky staly až roku 1298. Jako celá Morava se v 16. stoletím staly městem luterským, i když poměrně pozdě – souvislá řada evangelických farářů v **kostele sv. Vavřince** v Kloboukách začíná roku 1568. Přímou ve městě nepůsobil ani sbor Jednoty bratrské, i když jich byla celá řada v bezprostředním okolí, a neusazovali se zde také židé (přicházejí až v průběhu 19. století). Městu zato věnoval pozornost **Jan Sarkander** (1576-1620) v letech 1606-1607, kdy byl ženat s evangeličkou Janou Plachetskou († 1607), a investoval do několika zdejších nemovitostí pro zajištění vlastní rodiny.

Městečko velmi utrpělo třicetiletou válkou – od bělohorské porážky povstání nebyla zdejší fara obsazena. Místo původního kostela sv. Vavřince, který byl zřejmě založen už ve 12. století a zchátral v důsledku nedostatečné údržby a válečných událostí v době od konce 16. století do poloviny 17. století, dal roku 1655 **Godefried Olenius** (1613?-1682), opat zábrdovického kláštera jako majitel panství, postavit současný barokní kostel a obsadil po destíkách let konečně městskou faru. O architektonickém vztahu nového kostela k předpokládané dřívější stavbě není nic známo, neboť chybí stavební průzkum.

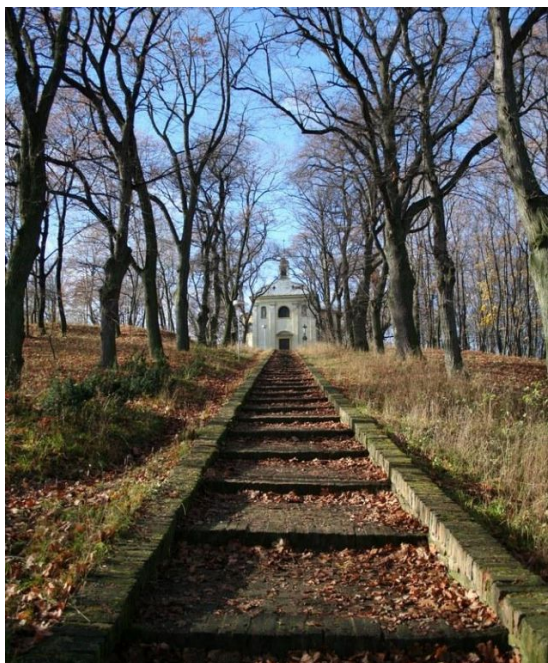

Poněkud nečekaný byl vývoj kostelního interiéru po druhé světové válce, neboť

v Kloboukách se překvapivě v 50. a 60. letech, kdy zde byl farářem Mons. **Ladislav Simajchl** (1922-2010) dařilo realizovat kroky, které v jiných farnostech nebyly tou dobou možné. V r. 1948 byly opraveny varhany, r. 1955 probíhala oprava omítky kostela a zcela nově upravena většina stěn lodi, včetně vítězného oblouku, jehož fresku *Ukřižování* navrhl **Ludvík Kolek**, tehdy absolvent Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, a realizoval ji s pomocí **Jana Floriana** (1921-2007), syna katolického vydavatele Josefa

Floriana (1873-1941) ze Staré Říše. Nová křížová cesta byla posvěcena r. 1956 P. Škrdlíkem, představeným minoritů v Brně. Z let 1460-70 pochází gotická socha sv. Alžběty, původně darovaná paní Veronikou Špačkovou pro kapli. Roku 1959 byla opravena místním kamenickým družstvem pískovcová dlažba v kostelní předsíni. V r. 1963 byly rámy křížové cesty doplněny zlacenými řezbami z Hustopečí. Roku 1964 došlo k výměně oltářů – starý kloboucký oltář byl přemístěn do Krumvíře, protože tamní oltář shořel. Byl zavěšen obraz sv. Vavřince, okolo něj zavěšena raně barokní řezba, získaná r. 1957 ze zámku v Kunštátu, odkud pocházejí i vyřezávané kartuše na místě bočních oltářů. Plastik a křtu Páně je ze strženého kostela sv. Václava v Hustopečích.

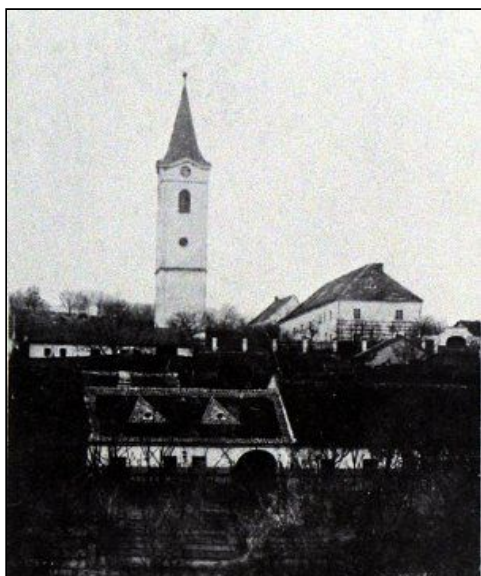
Roku 1669 jako nová dominanta města přibyla z iniciativy kláštera také **kaple sv. Barbory** a vznikla tak neobyčejně působivá kaskáda sakrálních staveb na návrší nad náměstím, tvořená katolickou farou, kostelem a kaplí – jsou navzájem propojeny efektním schodištěm. Roku 1784 byla kaple zrušena v důsledku josefínských reforem, v jejichž důsledku **zanikl i samotný zábrdovický klášter** jako její vlastník a stavebník. Přestože o její získání usiloval v té době sbor evangelické reformované církve, byla žádost zamítnuta a kaple byla proměněna na sýpku, čímž byl interiér zničen. Teprve v letech 1851-1858, po dostavění nové sýpky, došlo k základní rekonstrukci interiéru, i když v nedostatečné kvalitě, a z téže doby (1854) pochází oltářní obraz sv. Cyrila a Metoděje. R. 1924 byla už nutná nová generální

rekonstrukce, další pak v 50. letech, protože kaple byla poškozena bombardováním. Na její rekonstrukci se tehdy podílel Otto Maria Stritzko (1908-1986), švagr Jana Floriana, který pracoval ve stejné době na klobouckém kostele, a tchán Ivana Martina Jirouse (1944-2011). Poslední velkou úpravou byla oprava klenby v letech 1974-75.

Jestliže bylo řečeno, že se Klobouky staly luterským městem později než například Hustopeče, musí být na druhé straně zmíněno, že zdejší reformace byla hlubší a trvalejší; držela se spíše kalvínských než luterských idejí. Nápadná péče opata Olenia o katolické sakrální stavby v době pobělohorské, která Klobouky postavila do zcela jiné situace, než byla na jiných panstvích jižní Moravy, kde se po dlouhou dobu bohoslužby prakticky nekonaly a kostely chátraly, patrně souvisela s povědomím o tom, jak pevně zakořeněné je reformační cítění. Po celé 18. století probíhaly na Kloboucku procesy s kazateli skryté evangelické církve a s jejími příslušníky. Mimořádný politický význam mělo například vyšetřování v Kloboukách r. 1754, iniciované farářem Tichanem. Byly při něm vyneseny drakonické fyzické tresty ohrožující na životě, ale protože farář ve svém fanatismu obvinil i správce statku Trauera z nedůsledného boje proti kacířství, bránil se správce argumentem, že farář perzekucí věřících odvádí pozornost od tristního stavu celé farnosti, a dosáhl odvolání faráře a propuštění některých uvězněných.

Skrytá církev na Kloboucku existovala díky spolupráci s kalvínskými sbory v Uhrách a byla také informována o existenci tolerančního patentu od okamžiku jeho vydání 13. 10. 1781, přestože záměrem vrchnosti bylo jej nepublikovat. Již 9. 11. 1781 postoupila vídeňská dvorská kancelář zemskému guberniu společnou žádost některých obcí, mezi nimi Nosislavi a Klobouk, o zřízení sboru reformované církve. V Kloboukách podalo tuto přihlášku 480 osob (98 rodin), tedy asi třetina obyvatel, ale zábrdovický klášter jako lenní vlastník se k otázce odmítl vyjádřit, jistě i proto, že v té době byl více zaměstnán jiným dopadem josefinských reform – hrozbou svého zrušení. Byrokratické průtahy umožnily **sbor reformované církve vytvořit až v říjnu 1782**, kdy se klobouckým pastorem stal **Pavel Šlachta (1743-1813)**, jehož zcela mimořádnou výhodou bylo, že uměl česky, protože pocházel z řad příslušníků tajné církve, kteří v době perzekuce emigrovali do Uher. Protože nebyl schválen převod kaple sv. Barbory r. 1784 na evangelický sbor, byla pro novou modlitebnu zakoupena r. 1786 panská bednárna a postupně přestavěna pro bohoslužebné účely. Roku 1861, když to nové rakouské předpisy konečně umožnily, byly zakoupeny zvony a vznikla vysoká zvonice, než byl r. 1883 na místě původní modlitebny a věže vybudován současný **evangelický kostel a fara**.

Původní evangelická zvonice z r. 1861

Evangelický kostel a fara z r. 1883

Farářem evangelického sboru byl v letech 1877-1922 dr. **Ferdinand Císař** (1850-1932), moravský superintendant reformované církve, vrstevník Tomáše Masaryka a osobnost s ním dobře srovnatelná jak vzděláním, tak i mezinárodními kontakty. Je velmi pravděpodobné, že to byl právě on, kdo v duchovní rovině pomohl katolíkovu Masarykovi chápat unitářku Charlottu Garrigue, a v každém případě to byl on, kdo Masaryka přivedl (už po sňatku a spolu s ní) do evangelické reformované církve.

Masaryk celá 70. léta 19. století zajížděl na prázdniny do Klobouk, kde od r. 1871 jeho otec na zámku pracoval, a udržoval mimořádně intenzivní kontakty s dcerou svého profesora bohemistiky **Zdenkou Šemberovou** (1841-1912). Napsal jí 130 obširných dopisů, z nichž mnoho je datovaných právě na klobouckém zámku. Tehdy se ještě Masaryk jednoznačně cítil katolíkem, i když si pochopitelně všímal sociologických aspektů konfesního soužití, a byl si dobře vědom sporů, které relativně nedávno vyostřily stavbou evangelické zvonice. Masaryk o tom píše Zdence Šemberové 21. července 1875: „...Popšů Vám raději bydló své - abyste poněkud znali žití zdejší. Městys Klobouky, založený snad už v desátém století, leží v nemalé kotlině, vytvořené nevysokými, lesem a vinohrady porostlými kopci; k severu jest ves chráněna, jsouc zatarasena pohořím písečnatým, k jihu jest otevřena; tím snad možno si vysvětlili příjemné podnebí a zdravý vzduch... Já bývám v zámku... prohlížím oknem v pěknou zahradu a právě teď na strom; lípu, obrostlou věčně zeleným břechtanem; přes můstek dostanu se k faře katolické, nad níž se na kopečku vypíná kostelíček, a výše, na temeni téhož kopečka, stojí kaplička svatě Barborky; a tam stanu skoro každý večer a zírám podepřen o stoleté lípy obklopující chrám Páně až k Buchlovu, Velehradu a vůbec až ku Karpatám. Jest hodina osmá; napřed bijí hodiny naše - a pak na druhém konc městečka protestantské věže. Dříve prý bily helvítské spíše, ale pan děkan nařídil, aby hodinář toho dbal, aby ty naše vždycky dříve bily, prostože nám patří přednost. Privil jsem, že je hodina osmá, není pravda? A nesmím tedy myšlenky vypustiti o tom, jak v jednom a tomže místě lidé, protože se Bohu jinak klaní, se nenávidí, se pronásledují. Zazvoní klekání... Svatý klid se rozhostil.... Ubytoval se taky v hrudi lidské?

Dva roky po napsání těchto řádků se Tomáš Masaryk seznámil za svých studií v Německu s **Charlottou Garrigue** (1850-1923) a r. 1878 s ní v New Yorku uzavřel civilní sňatek. Na bohoslužby Ferdinanda Císaře do evangelického kostela v Kloboukách začal s Charlottou chodit vzápětí po svatbě. Roku 1880 přerušil své vztahy se Zdenkou Šemberovou a 31. 8. 1880 se přihlásil do evangelického sboru v Heršpicích u Vyškova, spravovaného tehdy Oskarem Opočenským. Masarykovi pochopitelně byli čestnými hosty inaugurační slavnosti nového evangelického kostela r. 1883. Roku 1899 se k téže církvi přihlásila další kulturní osobnost Kloboucka - spisovatel **Jan Herben** (1857-1936), který pocházel z velmi podobných sociálních poměrů jako Masaryk (jeho otec byl správcem statku v Čejčci) a byl blízkým Masarykovým přítelem. V jeho revui Čas vycházely jak články Masarykovy a Kramářovy, tak i díla Petra Bezruče a Jana Karafiáta.

Petr Peňáz, 25. října 2020